Универзитетска Библиотека
ул. Кр. Александра
Београд

УНИВ. БИБЛИОТЕ
9.11. Бр. 23.204

Poštarina plaćena u gotovu

ŽENSKI POKRET

ORGAN ALIJANSE ŽENSKIH POKRETA U KRALJEVINI JUGOSLAVIJI

Broj poštneg čekovnog računa: 53.191
Administracija: Knjeginje Ljubice 1.

Urednici:
ALOJZIJA ŠTEBI
DARINKA STOJANOVIĆ

Beograd, 15 avgusta 1931
BROJ 11—16 GODINA XII

Vlasnik za A. Ž. P.
MILICA DEDIJER

Izlazi 1 i 15 u mesecu. — Godišnja pretplata: 48 din. Za inostranstvo 60 din. — Primerak 2 dinara

Konferencija za mir

održana u Beogradu od 17 do 19 maja 1931 godine

„Kada bi sve žene zajednički radile na razoružanju, državnici ne bi mogli odbiti njihove zahteve". (Pozdravne reči kongresu od g-đe C. Chapman Catt, počasne pretsednice Internacionalne alijanse.)

Daleko su već dani, kada su se sakupile prvi put u Beogradu, a time i na Balkanu, upravne članice Internacionalne alijanse, njene pretstavnice iz raznih zemalja, pretstavnice i drugih velikih ženskih internacionalnih organizacija, prominentne ličnosti iz Društva Naroda i poznati evropski radnici za mir, sa delegatima Ženskih Pokreta iz cele zemlje i pretstavnicima Jugoslovenskog ženskog saveza, da u velikoj manifestaciji posvedoče tople želje i iskrene težnje za mir. Daleko su već ti dani, pa ipak još tako blizu, tako čvrsto vezani za važne internacionalne političke dogadaje u poslednje vreme, tako teško skopčane sa budućom političkom i privrednom evolucijom celoga sveta, da nam izgledaju kao juče, danas, sutra.

Užasna privredna kriza zahvatila je ceo svet, i države, za koje nam je izgledalo da ih ne može izvesti iz ravnoteže nikakav ekonomski potres koji se dešava van njihovih granica, danas se očajnički bore za egzistenciju. Sve je mračno, sve se guši u neizvesnosti, sve strepi pred opštom propasti. Društvo Naroda u Ženevi nemoćno je, svi ugovori među državama nisu mogli preprečiti ni privredni krah, ni početak krvavih dogadaja na Dalekom Istoku, za koji se još ne zna, da nije samo predigra strašnom ratu u Aziji.

Uzroci današnjeg očajnog svetskog stanja su mnogobrojni, — a prauzrok svega toga, bio je i ostaje **nepoverenje** jednog naroda prema drugom, jedne države prema drugoj. Da ne postoji to zlo među nama, države ne bi posle rata smatrale da je naoružanje prava i jedina zaštita njihovih interesa, one ne bi visokim carinama ograničile slobodnu razmenu produkata. **Medusobno poverenje**, prvi je uslov za sigurniji život, medusobno poverenje olakšalo bi postepeno razoružanje, ono bi rušilo zaštitne carine, otvorilo bi put svetskoj proizvodnji, koja bi imala za bazu istinske potrebe svih naroda, a ne koristoljublje pojedinaca — i sve to bi polako uspostavilo zdrav privredni i politički život u svima zemljama.

Sa željom da naše žene u tome smislu pročitaju i razmisle o izveštaju ove Konferencije za Mir, mi im ga pružamo u celosti. Š. A.

Konferenciju za Mir otvara **g-da Ruth Morgan,** pretsednica Komisije za Mir u Internacionalnoj aliansi, i daje reč pretsednici Alijanse ženskih pokreta, **g-di Alojziji Štebi,** koja pozdravlja prisutne sledećim govorom:

Alijansa Ženskih Pokreta, u čije ime imam čast da najsrdačnije pozdravim upravni odbor Intenacionalne Alijanse za žensko pravo glasa, članove njene komisije za mir i gospodu predavače na konferenciji za mir, oseća veliko zadovoljstvo, što će biti baš u ovo vreme, toliko teško u političkom i ekonomskom pogledu, upravljena ozbiljna i odvažna reč iz prestonice Jugoslavije svima koji se bore protiv rata kao sredstva za rešavanje medunarodnih sporova.

Strašno je, kad besni priroda, kad ruši oluja, kad nadolaze vode i pale munje; ali još strašnije je, kad se razbesni čovek i nemilosrdno uništava sve, što je bilo stvoreno velikim naporima i mukama, i kad čovek u čoveku gleda samo neprijatelja. Kad izade priroda iz svog običnog toka i razljućena pušta slobodan put svojim snagama, mi znamo sigurno da će se uskoro umiriti, i da će svojim plodnim snagama izceliti rane koje je nanela. Drugojače čovek — kad se slepo preda svojim strastima i nagonima, mi ne znamo nikad kad će se zaustaviti, kad će opet biti u stanju da ide normalnim putem stvaranja i podizanja. Čovek se zgrozi nad strahotama, koje mu šalje priroda, i traži neprestano puteve da smanji posledice tih strahota, i u to traženje ulaze ogromne energije. Ali, strahote koje on nanosi sam sebi i drugima, i ako su bezprimerno strašnije i dugotrajnije od onih, koje nanosi priroda, nisu nas prodrmale toliko da bismo uložili još mnogo više snaga za to, da pronademo puteve, kojima bismo išli bez opasnosti od medusobnog uništavanja. U našim medusobnima odnosima se ponašamo kao neiskusno dete koje, kad vidi prvi put vatru, ide bezazleno pravo u njen smrtonosni zagrljaj.

Kad čovečanstvo ne bi imalo ni jedno ni drugo iskustvo, do ono što je steklo u poslednjem ratu, ono bi moralo u posleratno doba već odavno naći sredstva, koja bi bila u stanju da za uvek spreče takav način medusobnog obračunavanja. Uzroci koji su doveli do svetskog rata, poznati su nam danas, posledice osećamo, i suviše ih osećamo. Uzroke i posledice veže jedno ogromno grobljе, koje pokriva na milione i milione mladih života; a sve to, kao da nikad nije bilo, kao da živimo u najsavršnijim prilikama, sve to nam izgleda tako, kao da drukčije apsolutno nije moglo biti i ne može biti. Kad je čovek u stanju da pripremi sa rafiniranom tačnošću najstrašniju sudbinu sebi i drugima, zašto ne bi bio u stanju da isto toliki napor upotrebi da stvori sebi i potomstvu najlepši život?

Neprestano čujemo sa svih strana da je težnja, koja ima za cilj trajan mir, utopija. U svome razvitku je čovečanstvo veoma često davalo mnogim težnjama etiketu utopije, i ipak se prevarilo, a nekadašnje utopije su danas puna stvarnosti. Za uspostavljanje svetskog mira nije potreban pronalazak nikakvih komplikovanih mašinerija, ništa što bismo mogli označiti utopijom, potrebno je samo da pronademo čoveka, dostojan način medunarodnog opštenja u svima prilikama i na svima poljima naše delatnosti. Do duše, u medunarodnom opštenju naroda postoje veoma učtive forme i odabrane reči — ali bez topline i iskrenosti. Kad se sastanu državnici različitih zemalja, oni jedan drugog uveravaju kako je jedino mir cilj kome teže. A kod kuće se naoružavaju, spremaju otrovne gasove i ratne avione. Konferencija za razoružanje, koja će se održati iduće godine, možda će konstatovati da Evropa još nikad nije bila tako naoružana kao što je slučaj sada. Ekonomska kriza je već nepodnošljiva, to čujemo sa svih strana, a sa svih strana čujemo u istom momentu da se dižu nove carinske barijere medu narodima, koji su u izmeni dobara više upućeni jedan na drugog, no što su bili ikad ranije.

Razoružanje i stvaranje Unije evropskih država na dnevnome su redu svih velikih internacionalnih oficijelnih razgovora, ali narodima se čini da se mnogo više govori o ovim vitalnim pitanjima Evrope, nego što se faktično radi za njihovo ostvarenje. Milioni i milioni nezaposlenih vapije za pomoć iz ekonomske i duševne bede, politička situacija Evrope je nervoznija nego što je bila pred svetski rat, a duh medusobnog poverenja, duh solidarnosti, koji je pre svega potreban da se sprovede istinsko razoružanje i da se počne sa stvaranjem evropske zajednice, taj duh je — ako je ikad postojao — ili sasvim zakržljao ili uopšte još nije probio u one redove, u kojima bi morao najjače izbijati. Narodi Evrope pozvani su da probude taj duh, da mu daju nepokolebljiv oslonac, ako hoće da spokojno očekuju budućnost.

Konferencija, koja se danas otvara u Beogradu, ima za cilj, da nas pro drma iz letargije fatalističkog očekivanja budućnosti, da nam da pobude da postanemo **aktivniji** u traženju trajnog mira. Internacionalna alijansa kao pokretač ove konferencije, danas ponovo dokazuje kojim putem želi povesti žene, koje se okupljaju oko nje. Ona hoće u svima zemljama da stvori od žena punopravne i svesne gradanke koje mogu uticati na razvitak u takvom smeru da svaki narod može posvetiti sve svoje stvaralačke snage održavaju života, a ne njegovom uništavanju, jer život je najviše što imamo, život upravljen pravim putem je najveća lepota.

Generacija, koja je sada u punoj moći svoje snage, preživela je najveću strahotu, koju je do sada video svet, ali generaciju, koja dolazi i koja je odredena da produži naše delo, očekuje možda strašnija sudbina, nego što je bila naša. To zavisi od nas, od našeg rada. Mi smo odgovorni za sudbinu iduće generacije, odgovorni u toliko više što tačno znamo, kakav će biti budući rat. Mi se ne smemo zadovoljiti polumerama, onim merama, koje su ratoborni ljudi nazvali lepim imenom „humaniziranje rata". Ubijanje, uništavanje ne može se humanizovati, ono se može i mora samo sprečiti. I samo to treba neprestano da tražimo, samo time možemo obezbediti život čovečanstva, jer o budućem ratu — kako kaže sa gorkom ironijom jedan američki pisac — može se kazati samo jedno, a to je: biće svršen za dva sata, a u ta dva sata svršiće i čovečanstvo.

Конференцију поздравља затим Др. **М. Стојадиновић,** потпредседник београдске општине, следећим речима:

Београду, престоници Краљевине Југославије у овоме тренутку чини част одлука Интернационалне Алијансе да одржи свој конгрес у овоме граду — граду који остаје за увек класично место других патњи, крвавих битака Срба и славе југословенске. Београд је врло срећан што види остварене ове одлуке. Срећан је такође да вас поздрави у своје име и у име свих других општина градских и сеоских које са живим интересовањем прате ваше велико дело и чији највернији претставник остаје Београд као престоница Југославије.

Идеја слободе жена, и пре свега, идеја мира нашла је у жени најхрабријег и најтврнијег браниоца. Ова идеја вас је довела нама у Београд. Не претерујем ако констатујем да идеја мира, подржавана љубављу и непоколебљивом вољом жена које теже да осигурају мир, налази у вама најмоћнију заштиту. Могу чак рећи да општи пацифизам налази у жени не само своју потпору и у њеном неуморном раду прилике за свој напредак, и рећи ћу чак да је идеја мира достигла велики ступањ своје моћи тек од тренутка кад је жена ступила да диригује покрет пацификације. Докле год жена није узимала учешћа у историјском покрету тежећи да пропагира оно што је у домену пацифизма, идеја мира била је само сан утописта. Истина ова идеја је нашла неке изоловане претставнике чије је одушевљење било индивидуално — али њена колективна снага и према томе и од највећег утицаја манифестовала се тек кад је еманципована жена узела дирекцију у своје руке. Ако је тачно — а ја мислим да јесте — да је тај колективан покрет жена створио идеју мира, тачно је и да је жена надпознавања да оствари ту велику идеју. Идеја мира живи, напредује или умире у колико жена напредује; отуда се изводи овај закључак: треба желети јак израз моћи интелигентних жена у циљу остварења идеје пацифизма који никада није био више актуелан но данас. Јер, бити присталица идеје мира не значи негацију врлина и способности свог народа. Интернационални мир је условљен слободом сваког народа. Само слободни народи способни су да гаје идеју слободе које је у овом случају идеју општег мира. Југословенски народи, кроз најсвирепије битке за своју слободу, храбро је служио идеји мира испуњавајући тиме своју историјску мисију мира, што је

Библиотека
Београд

учинило да зажелите доћи у Београд. Народи, класе, људи који не знају да се боре за своју слободу не знају ни да је чувају. Својим врло великим смислом за слободу југословенски народ је научио да поштује слободу других.

Југословенска жена која је имала да изджви велике тешкоће у немирним историјским временима, знаће да буде најхрабрија сарадница великог дела које воде са великом интелигенцијом и духом жене других земаља чије идеје ви, Госпође, претстављате са великом племенитошћу.

Говор г. др. **Бакотића,** помоћника Министра Спољних **Послова.**

Имам част да у име Господина Министра Спољних Послова поздравим ову Конференцију за Мир и Разоружање, коју организује у нашој престоници Интернационална алијанса за право гласа и грађанску и политичку активност жена.

Додајем са задовољством да са осећањем искрене радости испуњавам ову задаћу, прво што госпође, које су иницијатори овога дела за Мир, врше једну узвишену мисију, а друго што сам лично убеђен да човечанство може баш од жена очекивати на овоме пољу рада најбољи успех.

Нарочито у делима милосрђа, доброте, и прогреса идеја, које нам диктују осећања, најјаче се осећа добар утицај женске активности; оне у тим делима уносе финесу и истрајност, који су битна одлика жена, и тиме олакшавају рад и гарантују успех.

Постоји ли идеја, која је приступачнија напорима женске интелигенције и осећања, но што је идеја Мира ?

Људи, по својој природи нагињу освајању, и корачајући тим путем, они често нису у стању да се одупру искушењу да иду у крајност, тако да тај инстинкт за освајањем, појачан поносом и прожет амбицијом, успева да створи најстрашнију опасност за мир.

То је зло, за које се тражи лек. Људи мисле да су га нашли у Лиги Народа, у пактовима о арбитражи, у пактовима противу ратова, једном речи: у речима закона. То је већ много. То су у истини солидне и озбиљне основе, на којима се може градити, ако се дело израђује искрено, са пуно воље и истрајности. Али, ти закони остају мртва слова, ако се не оживе, не писаним делом, већ осећањем, интимним пристанком људи добре воље да се избегну ратови.

Па ко би могао боље да негује та осећања, ко их може боље пропагирати, развијати, но што то могу учинити жене, којима је урођено осећање пожртвовања и одоности? — Дозволите ми још да додам — као младе девојке, као сестре, као супруге и мајке, Ви владате љубављу, тим осећањем, које далеко од тога да означава слабост даје праву снагу. Снага, коју оживљава љубав, мора доспети до мира.

Ето зашто сте Ви најбољи савезници људи у томе великом делу правог социјалног доброчинства.

Вашом помоћу, рекао бих још више, само вашом иницијативом, нада у победу идеје мира може достићи стваран успех.

Наш народ, који је толико трпео што је био дуго потлачен и који нема ни једну жељу јачу од жеље , да живи у миру и љубави са свима народима, — наш народ који поштује све остале народе, убеђен је да само они који поштују друге имају право да буду од других поштовани, — наш народ данас поздрављa из свег срца ваше узвишено дело.

Дозволите ми, дакле, да Вам пожелим да Ваш рад буде крунисан потпуним успехом, у част и ради испуњења ваше постављене девизе: Veritas et Pax Fundamenta Mundi.

G-da Rut Morgan.

Dolazim iz daleka, iz Amerike, i prvo moram reći da imam amerikansku maniju za putovanja po stranim zemljama — u različite krajeve Evrope, u Južnu Ameriku i čak u Indiju — da govorim kako treba tamo da vrše svoje polove. Sećam se vrlo dobro kad sam, u početku, došla u Queen's Hall u Londonu da govorim šta su američke žene uradile za Kelogov pakt, dali su mi samo ova dva saveta — da govorim šta smo uradile i da govorim glasno.

Ali šta su ciljevi ove Konferencije? Možemo reći da su to ideali koji se ne mogu ostvariti bez stvarne internacionalne saradnje. Samo tako možemo izbeći nacionalne težnje i, da bi se uspelo, moraju se prenebregnuti nacionalne ambicije. U stvari konferencija ima tri cilja: razoružanje, ekonomska pitanja i saradnju žena celoga sveta. Ove tri želje, ova tri predmeta moraju se posmatrati sa različitih pogleda.

Prvo, u pitanju razoružanja vlade su se svečano obavezale ugovorima da razoružaju, ne potpuno u početku ali progresivno i odlučno — ugovorima Versajskim, Paktom društva Naroda i Brijan-Kelogovim paktom. Ali, one se nikad nisu angažovale da će doći do jednog ekonomskog sporazuma; one nikad nisu obećale vaspitanje žena, niti su osećali da bi žene bile velika sila za mir. U pitanju razoružanja nema sumnje da neki pro gres mora biti učinjen ili da ugovori učinjeni pre trinaest godina moraju da se promene. Ovde moram da napomenem da i ako Sjedinjene Države nisu potpisale Versaljski ugovor sa Nemačkom i Austrijom već zasebne ugovore, ipak je jasno da smo mi u isto vreme kad i drugi narodi uzeli na sebe obaveze za razoružanje.

Meni se čini da ako iz ove konferencije proizade jedan definitivan sporazum za razoružanje, ne treba da se diskutuje kao jedan predmet o kome odluka još nije pala, nego kao o jednom definitivnom delu programa svih konferencija za mir, mi ćemo moći početi ostvariti treću želju, saradnju svih žena sveta.

Što se tiče ekonomskog pitanja, ovde dodirujemo jedan hitan i stvaran predmet, jer je danas poznato da nema ni jedne zemlje koja ne pati od svetske ekonomske krize. Pre smo mogli reći da je bilo neprilika kod naših suseda, ali ne kod kuće. Pre šest meseci su bili pozvati stranci u Sjedinjene Države da medu nama nauče tajnu večitog blagostanja. U Francuskoj takođe, odakle sam došla, bilo je toliko posla, toliko poljoprivredne snage, da je i ona — i ako na drugi način — mogla biti učitelj napretka. Ali danas su ove nade propale. Francuska i Sjedinjene Države su kao i druge zemlje žrtve krize. Pre će tiri godine u Amsterdamu smo rekli, slažući se sa mišljenjem Internacionalnog biroa rada, da moramo studirati ekonomska pitanja, da bi bilo mudro primiti princip racionalizacije; danas se pitamo da li racionalizaciju najglavnijih potreba ne traži ogroman deo čovečanstva koje se muči.

Ekonomska pitanja su obično tako daleko od vaspitanja žena da još ima gospode koja kažu da je to velika stvar da ove žene hoće da diskutuju o ekonomskim pitanjima, i ako u početku ne govore mnogo na račun toga mi gledamo malo s nepoverenjem naše govornike — muškarce i najzad, dolazimo na predmet koji uvek leži na srcu G-de Kat — g-da Kat koja uvek misli na vas, gospode, njene stare prijatelje — to je pitanje velike snage žena. Moć žena je priznata u istoriji, ali obično sa emfazom na zao uticaj koji su žene imale na velike ljude u prošlosti. Ali, G-da Kat i G-da Ašbi tvrde da žene dostižu visinu predajući se radu na opštem dobru pre no na svojim ličnim interesima. Za to je saradnja od bitnog značaja. Mi moramo učiniti jedan zajednički napor da se dođe do razoružanja. U tu svrhu mi moramo raditi tako da pomoću peticija i deklaracija žene svih zemalja potpišu svoje ime tražeći razoružanje i da te peticije budu predate od strane žena Konferenciji za Razoružanje da bismo pokazale odlučnu želju žena za mir.

G-da Malater-Selije dozvolila mi je da joj ukradem jednu malu priču. Pre nepunu nedelju dana bile smo zajedno u Parizu; ona se baš vratila iz jedne posete g. Brijanu koji je pred sobom na stolu imao teks adrese koju je učinio jednu noć ranije predsednik Sjedinjenih Država, adrese o razoružanju. G. Huver je izjavio da Sjedinjene Države imaju sa ostalim državama zajedničke interese da dobiju ekonomske i moralne rezultate. „Ovo je jedan istorijski događaj" rekao je g. Brijan.

Za nas nije potrebno da primimo što drugi kažu, nego da sami tražimo u domenu fakata istorijske događaje koje nas mogu pomoći.

Конференцију су поздравили још изасланик Друштва Народа, командир **Адамс,** гђа **Лепосава Петковић** у име Интернационалног женског савеза, гђа **Рамонт-Хирш** за Интернационалну Лигу жена за мир и слободу, г-ђа **Лебл-Албала** за Интернационалну федерацију универзитетски образованих жена и г-ђа **Лузи** за Иберску лигу јужноамеричких жена.

По подне је почео прави рад конференције са рефератима. Први је говорио господин Франсис Делези, који је о **светској кризи** казао следеће :

Постоје стварно две кризе: једна индустријска, друга пољопривредна. Прва има два главна узрока :

а) смањивање могућности пласирања продуката у прекоморским земљама; једни се револтирају и бојкотују наше индустријске продукте, други се индустриалишу да би могли бити без њих, а најзначајнија од свих тих земаља, Сједињене Америчке Државе, постају моћни конкуренти.

б) царинске тарифе: тржишта се наједанпут смањују, све индустрије, свих земаља, захтевају заштитне царине; ово све још јаче ограничава спољна тржишта.

Тако, први узрок погоршава други, и обратно. Има у овом моменту 9—10 милиона незапослених у индустриском свету Европе, а 6—8 милиона у Сједињеним Државама. Нема разлога, ако се ствари остаде да теку овако, да идуће или кроз две године не буде 20—25 милиона незапослених.

За исто то време избила је криза у пољопривреди. Пре рата индустријска Европа је увозила просечно 133 милиона центи жита, и то 62 милиона из централне и источне Европе, 72 милиона из прекоморских земаља. Рат, па затим аграрна реформа учинили су да за 10 година дунавске и руске земље готово изчезну са тржишта западне Европе. Било је потребно замени ти их прекоморским житом. У 1928 до 1929 год. индустриска Европа је добила 6 милиона центи само из дунавских и руских земаља, а 166 милиона из прекоморских земаља. Да би задовољиле ово потраживања, Канада, Сједињене Државе, Аргентина и Аустралија за 15 година су повећале њиховo обрађивање земље са 13,400.000 хектара. На крају, охрабрени машинизацијом и повољним кредитом, они су увише производили. 1 јула 1930 године остало је на стоваришту око 200 милиона центи жита од којег би се могло нахранити 100 милиона људи. И то у моменту кад су дунавске и руске земље хтеле поново да се врате на своја стара тржишта. Отуда опадање цена, које су пале испод стварне цене коштања.

Ово је повукло руинирање сељачког сталежа, нарочито у источној Америци и Канади, затим у Аргентини, Аустралији и Уругвају, а такође и једну јаку кризу у централној и источној Европи, где је сељак позајмљивао новац са 20—25% и није више био у могућности платити интерес, са данашњом ценом жита.

Ако овако продуже да теку ствари, Европа ће се кроз две године налазити, са 20 милиона незапослених индустриских раденика и 100 презадужених сељака, у најстрашнијој социјалној кризи која се икад осетила у историји.

Ето, то је према г. Делезиу, **пасива** ситуације. Испитајмо сада и **активу:**

Индустријска криза има у себи нечег освежавајућег, а то је, што је она криза у нечем сувишном. Данас има на светској пијаци :

сувише сировина (памука, вуне, бакра, калаја, каучука); сувише фабрика за њихову прераду; већина од фабрика раде са 60% капацитета; сувише има горива (угља и петролеума), за покретање те индустрије, сувише раденика; 15—18 милиона незапослених раденика; и има сувише намирница (жита, кафе, шећера и т. д.) за њихову исхрану.

Оно што данас недостаје, то су купци. Али, у самој Европи, не рачунајући ту Русију, има између Бал тичког и Јегејског мора 90 милиона сељака, са веома слабим животним потребама, који би могли производити и куповати два пута више. Њима је потребан само капитал: али баш та криза је умртвила у Сједињеним Државама милијарде, који су у депоима банака, по 2 и 3%. У Француској има 26 милијарди франака у страним девизама, који могу бити употребљени само у иностранству, и који су скоро непродуктивни.

Дакле, ситуација кризе изгледа могућа и лака. Зато су потребна три главна услова:

а) једна економска антанта међу пољопривредним земљама на Истоку (она је у току да се оствари са „аграрним блоком", који је преузет прошле године).

б) једна економска антанта међу великим индустриским земљама Француском, Немачком, Великом Британијом и Сједињеним Државама. То је најпотребније и најтеже — јер ту не би смело бити економске хегемоније.

в) на послетку, ни један јевтин кредит није могућ, докле год постоји бојазан од рата. Јер мале европске уштеђевине неће да упишу зајам, које банке распишу, докле год читају новине препуне разних појединачних тражења и претња.

А што се тиче разоружања, г. Делези мисли да економска криза, која постаје све гора и гора, наметнуће га у најкраћем року, јер државни буџети не могу поднети уједно и терете оружања, и терете безпослице; требало би изабрати између буџета за одбрану против спољног непријатеља, или буџета против социјалнога рата.

Он мисли да јасна визија опасности може бити велика помоћ за пропаганду Алијансе жена у корист општег Мира.

Идући реферат „**О данашњој економској ситуацији**" подноси гђа Др. **Елза Улих-Бајл** (Немачка) :

Ако само делимично прегледамо данашњи светски привредни положај, констатујемо да је округло 20 милиона људи избачених из те при вреде. Јасно је да жене, које су испуњене осећајем одговорности, не смеју презрети ова основна питања нашег живота.

Задатак је тежак, јер је много узрока одговорних за ово стање. Морамо поћи од рата. За четири године су народи, који су учествовали у рату, прилагођавали своју привреду потребама рата. Производња за рат је у свима земљама веома јако надувала продукциони апарат. Поред пораста капацитета продукције и пораста продукционих средстава, развиле су се у прекоморским земљама још нове индустрије, као н. пр. текстилна. Слич на привредна прегрупација развила се после рата такође у многим е-

вропским земљама, нарочито су настале нове индустрије на истоку и југу Европе. Прегрупација је захватила и производњу аграрних продуката. Као пример наводим производњу шећера. На светском тржишту конкуришу две врсте шећера — један се добива од шећерне репе, други од шећерне трске. Ова последња гаји се у тропским земљама, а шећерна репа у Европи. За време рата је у Европи веома опадала продукција шећерне репе, и тек последњих година достигла је предратно стање. А за време рата усавршило се култивисање шећерне трске, пре свега на Куби. до таквог степена да не може с њом конкурисати шећерна репа (на Куби износе трошкови производње за 100 кг 6 марака, у Немачкој 30 марака). Поред свега тога долази још факат да већина европских народа није у стању да купује онолико као што је био случај раније.

Ситуација у Европи отвара питање да ли треба продужити борбу за делимично освајање тржишта, или се треба удружити за изградњу тих тржишта? Председник Хувер је истраживао последње промене у америчкој привреди и дошао до следећег закључка: Привредно стање Америке обележено је тиме, што Америка располаже огромном закладом сировина, и тиме што је америчко унутарње тржиште веома опсежно. Америка може измењивати продукте без препрека царинских граница међу појединим државама, без препрека различитог језика, различитих обичаја.

Европа би могла имати једнаке услове као што их има Америка, пошто и она располаже многим сировинама, има високо развијену науку, опсежно привредно поље и огромно тржиште. Али, Европа је сиромашна, јер су њене продуктивне снаге осакаћене услед политичке поцепаности, јер је њено тржиште скроз срезано царинским границама, јер се њен политички систем начелно противи свакој разумној подели рада међу њеним појединим државама. Данас су међу народима оне снаге, које их раздвајају не вероватно јаке: материјални интереси, национална себичност, политика осваја̂ња, завист и неповерење, страх и освета. У привредном погледу Европа је једна целина. У Европи постоје многе државе, које извозе више од 50% и увозе више од 75% само у границама њеним, као н. пр. Ирска, Југославија, Летонија, Пољска, Бугарска итд. Веома мали број европских држава извози више од 30% својих продуката у ванвропске земље. Увоз даје друкчију слику, јер долазе у обзир продукти тропских земаља, али и ту важи за већину држава правило: да су им најближи суседи лиферанти. У главном можемо казати: извоз значи за највећи број европских земаља измену продуката међу самим европским земљама.

Увоз извесних продуката као што су н. пр. кафа, какао, чај, пиринач, итд. биће Европи увек потребан. Исто важи за многе техничке сировине као што су петролеј, злато, памук, јуте, каучук итд. Све ове артикле може увозити Европа у довољној количини само под условом да у једнакој мери извози своје продукте у остале делове света — увоз се мора покрити са извозом. Пре рата је Европа примала памук из Египта и Индије, вуну из Аустралије и Аргентине. Европа је прерађивала те сировине и слала у земље, одакле је примала сировине, готове фабрикате. Али, за време рата подигли су у тим земљама савршене фабрике, где прерађују сировине у готове фабрикате — и Европи је тиме затворен велики део извоза. Последица овога стања је што Европа не сме више увозити из прекоморских земаља толико сировина и животних намирница, јер их не може платити својим извозом. Европа мора са интензивнијим обрађивањем земље продуцирати сама довољно хране за своје становништво — а не заборавимо да је Европа од свих делова света најгушће насељена, — проблем сировина мора се решити усавршавањем технике и науке.

Нова светска привреда и нови светски мир могу се изградити само на истинској равноправности свих народа, и иницијативу воће не може тражити за себе ни један народ. То важи пре свега за односе међу индустријском и аграрном Европом; али докле год изједначујемо индустриализацију са богатством, а пољопривреду са сиромаштвом, нећемо моћи постићи да се и једна држава одрекне политике индустријализације у обичном послератном стилу. А таква политика води напослетку ка потпуној дезорганизацији европске привреде.

Излаз из ове ситуације је једино у томе да нађемо смотрену и праведну, за све једнако корисну поделу рада у оквиру Европе. Менталитет разних европских народа није још свуда једнако зрео да се приступи томе излазу. Нека би жене помогле да се што пре нађе тај излаз.

———

Rasprava u ponedeonik, 18 maja, do podne.

Prvi referat održao je g. **Kvartara** (Italija), koji je rekao sledeće:

Velike feminističke organizacije su najmoćnije da otrgnu čovečanstvo iz ogromnog periodičnog zatiranja, od ratova, i žene svojim urodenim instinktom moraju uspeti.

Internacionalna politika nam pruža tri tačke na kojima možemo osnivati Mir: arbitražu, Sjedinjenje Evropske države, i razoružanje. Ovo poslednje naravno, ne bi se moglo rešavati pojedinačno.

Smanjenje oružanja nije prihvatljivo, bez stvarne sigurnosti naroda, nije prihvatljivo bez njihovog ujedinjavanja, bilo ekonomskog bilo političkog.

Ali, kako bi se sve to moglo ostvariti?

Jasno je da za osiguranje mira arbitraža mora biti prinudna i bez ikakvog izuzetka. Ako bi se, pak, izuzimali slučajevi gde je u pitanju čast, ili gde su u pitanju životni interesi narodni, mi ćemo svakom ostaviti mogućnosti da zarati, i stoga više vredi da se ne stvaraju iluzije sa konvencijama za arbitražu, koje ne mogu biti ostvarene.

Arbitraži treba još dodati zajedničku akciju svih ostalih zemalja, protivu one zemlje, koja se pobuni protiv arbitraže, akciju koja je već i predvidena u samoj »Ligi Naroda«.

Ali, neophodno je potrebno da se uspostavi među zemljama, koje pristupe arbitraži, i neka ekonomska veza, t. j. slobodan promet, i zatim carinska unija izmedu njih i ostalih zemalja, ako se već ne može misliti na to, da bi se medu svima tim zemljama mogao uspostaviti potpuno slobodan promet.

Na drugom mestu je potrebno uspostaviti medu tim zemljama jednu političku alijansu.

Ovde postoji taj prelaz od arbitraže ka konfederaciji, i specijalno ka Evropskoj konfederaciji

Mi smo stvorili od država falične ustanove, opasne ekonomske jedinice.

Svakojako da će jedna carinska unija pogoditi po neku lokalnu industriju, koja je stvorena više iz razloga ekonomskog protencionizma, no što su to zahtevale lokalne potrebe. Potrebno je, dakle, da se raspolaže izvesnim razmakom vremena, da bi se omogućio jedan gradualni sistem nezaveden pojedinim žrtvama, koje nanose samo prolazne štete, a koje su svakojako nesravnjive sa ogromnim nevoljama i štetama, koje nanose ratovi.

A sada pitanje razoružanja.

Razoružanje nije moguće bez sigurnosti. A sigurnost, pak, u današnjim našim prilikama podvojenih nacionalisti, nije moguća drugojače, no da se svaki naoruža jače od njegovog suseda. I tako dolazimo do naticanja u oružanju.

Šta treba da činimo?

Prvo zajednička akcija za redukciju oružanja. Ali ovo se za sada nije moglo postići u glavnom iz dva razloga: prvi je što se čini tu kao neki atak na suverenitet; a drugi je što se tu svaki sudara sa željom da bude iznad svoga suseda i da ima predominentan položaj.

U ovome pogledu bilo bi najsigurnije kad bi se izvršila jedna fuzija, a ne redukcija naoružanja. U tome slučaju trebalo bi u Ženevi imati i jednog vojnog internacionalnog komandanta — i tako dolazimo do jedne Evropske konfederacije. Samo bi na taj način moglo pobediti sve preprekе, koje sprečavaju. razoružanje, i samo tako bi se moglo postići da se združe tri pacifistička sistema i da se postigne Evropska Konfederacija, sa obligatnom opštom arbitražom izmedu konfederacije evropske i ostalih zemalja. Ovaj je projekat veoma smeo? Ali, zar nije još smeliji projekat svakog novog rata, svakog novog uništavanja sveta?

Ako srušimo ekonomske i političke granice, stvoričemo Mir, bogatstvo i veliki progres.

Eto to je naša vera. Eto to je naš program.

Zaključimo: kao delegat feminističke italijanske federacije, imam čast da predložim sledeće važne feminističke principe:

Internacionalni program: Obligatna arbitraža, za sve slučajeve, sa sankcijama sigurnosti. Evropska konfederacija sa Ženevom kao prestonicom.. Fuzija iznad redukcije oružanja.

Nacionalni program: Potpuna jednakost muškarca i žene, kako u braku tako i izvan braka. Ravnopravnost matere i dece kako zakonite tako i nezakonite. Sloboda razvoda braka, bez sudske intervencije; ali samo da postoji ekonomska zaštita za ženu i za decu. Penzije za siromašne matere i siromašnu decu.

Mi želimo da ovaj program bude prihvaćen od strane Internacionalne feminističke organizacije, kojoj ga preporučujemo sa najdubljim uverenjem.

———

Referat „**O razoružanju**" podnosi ministar **Dr. Momčilo Ninčić:**

Питање разоружања, као што се зна, било је на дневном реду интернационалних дискусија много пре светског рата.

Али, напори да се дође до практичног решења питања разоружања постају тешка и систематскија тек после раа. Овај страшан рат дао је очигледан доказ да наоружања чак изведена до врло великог ступња упропашћују државне финансије а не гарантују мир. Она чак стварају атмосферу неповерења у којој се говори само о конфликтима оружјем. Натицање у наоружању намењеном рату не може послужити миру. На против, чини се да је рат њихова логична и неизбежна последица.

Брига да се створи што више шанса за одржање мира и потреба да се олакшају тешки терети бучетски већ је натеравала владе после рата да озбиљно поведу рачуна о питању разоружања. Али, има још нешто. Пакт садржи обавезу за чланове Друштва народа — а то је огромна већина држава — да воде рачуна о питању разоружања и да нађу његово решење.

Сем тога, у делу уговора о миру који се односи на војне, поморске и ваздушне клаузуле, такође се стара о питању разоружања. У уводу се напомиње да „у циљу могућности спремања општег ограничења оружања свих народа, Немачка, Аустрија, Угарска, Бугарска се обавезује да стриктно поштује војничке, поморске и ваздушне клаузуле доле наведене."

На први поглед могло би изгледати чудновато да се поред интереса које државе имају да нађу решење питања разоружања и поред обавезе чл. 8 пакта, после 11 година постојања Друштва Народа још ни је дошло до споразума који би се састојали из прецизних обавеза држава. Али, ако резултати можда не одговарају напорима који су учињени до сада, то је из разлога што је требало регулисати једно питање које тангира животни интерес држава и народа. Наравно већина од њих искрено жели да достигну крајњи циљ, али путеви којима они иду нису исти и не могу бити исти. Интернационална ситуација држава, традиција, психологија и навике њихових народа тако су различити да не треба очекивати да сви гледају на решење једног важног проблема под истим углом, нарочито једног проблема који по њиховом мишљењу може да стави у питање постојање држава.

Решење се тражи са две тачке гледишта. Једни сматрају да су оружања једно зло само по себи. Она намећу огромне порезе, изазивају интернационално неповерење и, пре или после, изазивају рат. Пошто је то зло, треба га уништити. Његово уништење донело би уштеде у буџетима, боље интернационалне односе и донело би народима осећање сигурности чињећи рат мање вероватним. По том гледишту, решењу питања разоружања прилази се директно, посматрајући га самог за себе. По другом гледишту овај је проблем врло ком пликован. Он је један од облика интернационалног живота народа и не би се могао студирати независно од других облика овога живота који су тесно повезани један с другим. Пошто проблем разоружања може бити решен само интернационално, добивши пристанак свих заинтересованих држава, треба, да би се имао тај пристанак створити једну такву интернационалну ситуацију да оружања буду непотребна и сувишна. Зашто се оружава? За једне, оружање је средство одбране против напада са стране и с тога даје сигурност; за амбициозне и врло предузимљиве владе оружања нису намењена да само служе одбрани, она треба да им пруже средства за постизавање успеха на рачун других. Ако ови успеси могу бити постигнути дипломатским путем, у толико боље, оружана сила којом располажу учинила им је те успехе могућним, али ако дипломација не може да успе, има се у рукама један инструмент који ће знати да натера противника на попуштања. Како хоћете да имате прочанак једних и других да се разоружају, ако не уништите узроке који су их натерали да имају оружану силу? Народи ће напустити оружања кад им буде загарантована њихова сигурност на други који начин и кад им та гарантија да једно осећање сигурности бар у толикој мери у коликој га имају благодарећи својим оружањима. Теже је задовољити државе која хоће да продуже политику силе. Ове су у ствари највећа препрека општем споразуму. Али ако се све друге државе, које су сигурно у већини, сложе, политика силе неће више бити могућа. По томе гледишту, разоружање ће се моћи постићи само индиректним путем, осигуравши прво мирно решење свих сукоба и регулишући питање сигурности. Отуда лозинка: арбитража, сигурност, разоружање.

Али, изван политичких тешкоћа решење проблема разоружања је компликовано и из техничких разлога.

Кад треба донети одлуку било у погледу снижења било у погледу ограничења оружања, прво питање које се поставља је, да се зна који су управо елементи од којих зависи сила једне земље у време рата и на које треба ова мера да се предузме. Ови елементи нису само војничког, већ и економског, финансијског и т. д. карактера. Затим да ли је могуће ограничити ратна оружања једне земље или мере разоружања треба да имају за циљ само оружања за мир? Какву основу

треба узети ради упоређивања оружања једне земље са оружањем друге на пример: бројно стање, трајање рока, материјал, трошкове и т. д.?

Ова питања показују компликованост проблема и велики број интереса који се укрштају. Ситуација земаља тако је различита да је врло тешко установити објективну основу за упоређење. И то чак када се тиче само војничких елемената, проблема људства и материјала.

Поставља се и друго једно питање: треба ли или не, треба водити рачуна о нарочитим приликама у којима се свака држава налази? Треба ли дати повлашћења не-индустријским земљама? Тиме се покреће цело питање **ратног потенцијала.** Очевидно је да ако се, на пример, огранич на исти ниво војске и ратни материјал двеју земаља у миру, она која има веће становништво, или разгранатију индустрију, биће несумњиво јача за време рата. Популација ће јој пре или после дати могућности да има више војника, а њене индустрије трансформисаће своје фабрике које производе ствари потребне цивилној популацији у фабрике које ће продуковати све што је потребно војсци да уништи непријатеља. Зато је за француску владу и за више других влада проблем разоружања везан за појам ратног потенцијала држава.

У пркос тешкоћа које су наишле увек кад се хтело да се добију прецизне и дефинитивне обавезе у питању разоружања, није се остало на месту за време једанаест последњих година.

Моћи начинити нацрт конвенције, чак без цифара које би значиле прецизне обавезе држава, већ је озбиљан корак на решењу овог проблема тако деликатног и повезаног за многобројне често супротне интересе. Овај позитиван резултат припремне комисије за разоружање је плод дугих и мучних напора и очевидне добре воље која је показана с више страна да би се постигао циљ. Али, слагање на том претходном раду омогућено је нарочито што се поред техничких радова у Друштво Народа утврдила доктрина базирана на прецизном тексту пакта: да су проблем разоружања и сигурности нераздвојно везани један за други. То је дозволило државама забринутим за своју сигурност да пођу са више поверења на пут утврђивања питања ограничења и редукције оружања. Имао се осећај да ће државе које због своје специјалне ситуације, теже ка решењу питања разоружања без примања обавеза које би утврдиле општу сигурност, мало по мало доћи на то да се упуте јединим путем којим може доћи до решења. С друге стране подвлачило се да је у току година после рата интернационална ситуација већине држава побољшана у погледу сигурности — мишљења су врло подељена у оцењивању до кога је степена сигурност држава данас повећана — и да се због тога може очекивати сазив конференције за разоружање са извесном надом на успех.

Међутим, међузависност проблема сигурности и проблема оружања је у самој природи ствари.

Познато је, да одредбе пакта које организују арбитражу и сигурност имају велике празнине. Протокол је дао решење ових двају питања скоро потпуно. После напуштања Протокола покушало се са више страна да се празнине које су остале у Пакту попуне, да се боље гарантује сигурност, а с друге стране да се допуне и боље прецизирају обавезе арбитраже. У погледу сигурности велику важност имају поглавито регионални уговори, нарочито Локарно закључен 16 октобра 1925, који садржи уговор узајамне гарантије између Немачке, Белгије, Француске, Енглеске и Италије, и четири конвенције о арбитражи између Немачке с једне стране и Белгије, Француске, Пољске и Чехословачке с друге стране. Париски Пакт, познат под именом Келоговог пакта има већ општи значај. Треба напоменути такође као од уште важности конвенцију финансијске потпоре коју је примила последња скупштина Друштва Народа. Само ова конвенција коју је потписало већ 28 држава и која би могла играти важну улогу у случају напада, моћи ће ступити на снагу тек после конвенције о редукцији и ограничењу оружања.

Али, напори који су учињени да се повећају изгледи на одржање мира нарочито су осетни у питању арбитраже. 26 септембра 1928 Скупштина Друштва Народа је примила „Генерални акт за решење мирним путем интернационалних сукоба". Тиме је створен један рам ни инструмент који се може применити на све државе, на све процедуре, на сва спорна питања. Генералним актом диспозиције Пакта које се односе на решење сукоба мирним путем срећно су прецизиране и допуњене. За две године Акт је прикупио 10 потписа међу којима ту скоро Француске и Енглеске. На жалост, важност Акта је осетно умањена због резерва које је већина држава учинила при потписивању.

Постигнути резултати могу сада потпуно задовољити само оне државе чија интернационална ситуација није у великој опасности. Непотпуности Пакта су познате. Ове непотпуности су намерне, јер државе, које нису хтеле јаче да ограниче своју слободу акције и још мање да је се потпуно лише у корист Друштва Народа, дигле су се против увођења сувише прецизних обавеза. Пакт чак нема ни претензије да потпуно онемогући рат, он предвиђа случај где је рат могућан међу члановима. Сем тога, систем заједничке потпоре и санкција је опште признат као недовољан. Бријан-Келоговом Пакту се не може одрећи једна истинска морална снага. Али не прецизирајући чак ни то који су ратови стављени изван закона, не предвиђајући никакав систем узајамне потпоре у случају напада нити какву санкцију за нападача, овај акт неће имати моћ да умири бригу свих европских народа. Признавање факултативне клаузуле Статута Хашког суда и потпис Генералног Акта имаће за цело добар утицај по односе међу државама. Али, зар не би било још боље да се, поред организације мирног решења сукоба, предвиди и организација потпоре и санкција за случајеве где би се, у пркос предузетих мера опрезности акт напада ипак учинио. Арбитража, сигурност, разоружање су три нераздвојне карике тог добротворног ланца које би, у атмосфери мира и међусобног поверења, повезао народе.

У таквим приликама не може се одрећи дух пожртвовања земљама које се по својој географској ситуацији или из других разлога осећају нарочито угроженим. Дајући свој глас за извештај треће Комисије септембра 1928, у коме се износи да данашња ситуација дозвољава „да се уђе у еру остварења прве етапе редукције и ограничења оружања," оне су показале искрену жељу да се дође до позитивних резултата.

Пројект конвенције од 9 децембра и ако даје само оквир једне генералне конвенције о разоружању, може се сматрати као велико дело.

Пошто се једнодушно дошло до закључка да ће се моћи приступити првој етапи реализације, и после уређења техничке основе, сазив генералне конференције разоружања могао се решити с надом на корисне резултате. У ствари, ова конференција је сазвана у Женеви 2 фебруара 1932.

Очигледно је да ће конференција за разоружање имати да преброди великих тешкоћа. Треба фиксирати цифре, а то је основни део рада. Он је и најтежи. Најчешће држава ће стварати своје мишљење по тој ствари базирајући се нарочито на елементима који се не могу чисто објективно проценити. Највећа тешкоћа за остварење споразума на конференцији појавиће се услед разлика у оцени на коју се може пристати а која би одговарала напретпима учињеним у домену међународне сигурности. У овом питању које ће решити судбину конференције, ситуација држава ко је треба да узму учешћа у одлуци најчешће је врло различита. Има држава које због своје интернационалне ситуације, географске и политичке, сматрају да су изван опасности рата који прети другима. Њихова прошлост одавно није била помућена никаквим озбиљним конфликтом и створила је код њих једно осећање сигурности које код других не постоји. Све државе нису расположене да пруже интернационалних обавеза о давању гарантија које би, по њиховим мишљењу, мало користиле њиховој сопственој сигурности која је већ довољно велика, а које би их могле одвести у скупе чак и опасне потхвате због конфликата који их се не тичу много. На конференцији 1932 једно једино питање не интересовати све државе, а то је разоружање. Немајући великих оружања они имају интерес да их и други редуцирају што више.

Има држава које се осећају јакима и довољно заштићеним садашњом ситуацијом. Ове државе не желе да узму учешћа у обавезама давања гарантија које би ограничиле њихову слободу међународне акције. У питању разоружања, користећи се својом специјалном ситуацијом оне нарочито желе разоружање других јер би се тиме само повећала њихова сигурност и дала би им се могућност да играју одсудну улогу у светским стварима.

Трећа категорија би обухватала државе којима су уговори о миру створили специјалну ситуацију у погледу оружања. Ове државе захтевају од конференције за разоружање да се једнако поступа са свима или генералном нивелацијом оружања на ниже или дозволом да повећају своје наоружање до нивоа који би се фиксирао за друге. Оне, дакле, захтевају релативно или апсолутно побољшање ситуације која им је створена уговорима за мир. Ово је питање нарочито и прецизно третирано у чл. 53 пројекта. Са мо, Немачка је учинила све резерве и на конференцији 1932 њу ће сигурно подржавати и друге силе које су у истој ситуацији.

Четврта категорија је створена државама које се нарочито брину о сигурности и које сматрају да постоји потпуна међузависност проблема сигурности и проблема разоружања.

Засебну категорију сачињава Совјетска Русија. Било је тешко не позвати је на једну Генералну конференцију за разоружање, и ако се унапред зна да са њима не може бити искрене сарадње у циљу мира и општег напретка и базиране на поштовању права других. Не треба ипак бити сувише велики песимиста. Претходан рад је скоро завршен и све владе, нарочито европске, свесне су да би у данашњој ситуацији пропаст конференције за разоружање смањило узајамно поверење и претстављало би велику опасност за међународне односе већине земаља.

Али, с друге стране, не треба бити сувише велики оптимиста. И ако је од необичне важности, генерална конференција моћи ће остварити само прву етапу, а ова ће, као што је мудро рекао јапански делегат, „бити врло скромна". У осталом чл. 1 пројекта конвенције показује да је надлежност конференције доста ограничена. Она ће имати да регулише питање ограничења и само „у толико је могуће" редукције оружања. Али, важно је да се конференција не разиђе без остварања споразума цифрама које недостају Пројекту конвенције.

Сигурност је један од оних закона које нам природа намеће, сједињено људе у веће или мање заједнице, у којима је свуда организована једна виша власт која је прописала правила за њихове међусобне односе, дајући гарантију за лица и за ствари и претећи санкцијама против оних који би врећали та правила.

Како да не будемо убеђени да ће такав један природни закон натерати народе да се сједине на сличан начин у велике континенталне или светске заједнице у којима ће постојати једна виша власт која ће учинити крај овом стању интернационалне анархије у коме Друштво Народа недовољно организовано и без средстава не стигне да уведе реда.

И тај проблем разоружања који изазива толико брига владама у ствари је једно моћно оруђе за остварење тог другог много ширег проблема, проблема стварања великих заједница држава. Што се више ради на решењу питања разоружања све се више долази до уубеђења да је оно нераздвојно везано за проблем сигурности, а кад се предузима потпуно и дефинитивно решавање проблема сигурности долази се до закључка, да се мора мислити на организање једног вишег ауторитета који би дефинитивно могао да гарантује сигурност држава. Тај виши ауторитет који је створивши државе извукао друштво из анархије индивидуалних односа, овога пута, створивши континенталне и светске заједнице, учинио крај анархији која још увек постоји у интернационалним односима.

Зато су напори учињени да се реши проблем разоружања сами по себи благотворни. И зато дугујемо захвалност свима онима који за време од последњих једанаест година нису никад изгубили веру да не може бити неотклоњивих препрека, кад се тиче организовања и осигурања мира у свету.

———

Izaslanik Društva Naroda, **komander Adams:**

U ime sekretarijata Društva Naroda, dao je jedan odličan izveštaj Nacrta Konvencije koja je rezultat zahteva šeste skupštine (1925) savetu »da učine pripremne studije sa ciljem jedne konferencije za redukciju i ograničenje oružanja.«

Članovi komisije bili su države članovi Saveta, izvesne druge države u naročitom geografskom položaju, i to Bugarska, Finska, Holandija, Poljska, Rumunija, Jugoslavija i posle Nemačka, Sjedinjene Države, S. S. R., Argentina, Čile, Grčka i Turska, svega 27 država.

G. Luergi, Holandska, bio je izabran za pretsednika na prvom sastanku maja meseca 1926 godine.

Na 5 sesija sovjetski plan za kompletno i opšte razoružanje odbačen je, a 6 sesija je odložena pošto je nemački delegat napustio saradnju.

Londonska navalna konferencija sastala se 31 decembra 1930 i njeni rezultati dostavljeni su komisiji koja je njeno delo dopunila decembra 1930.

Dve su tačke ostale nepotpune: prva se tiče metoda primene principa ograničenja oružanja budžetskim metodama; druga, publicitet u pogledu tog ograničenja.

Jedna komisija budžetskih eksperata izradila je izveštaj metoda primena ovih principa.

Nacrt konvencije je samo okvir koji ima da služi kao baza za delo konferencije za razoružanje; nema podataka ni brojeva, a od njih zavisi potpuno kakve su mere za redukciju ili ograničenje do sada učinjene.

Komander Adams je zatim rezimirao sam nacrt konvencije ali, na žalost, mesta nam nedostaje da otštampamo njegovu analizu. Molimo naše čitaoce da nabave konvenciju koja se može dobiti na francuskom

ili engleskom od autoriziranih agenata za publikacije Društva Naroda u svakoj zemlji. Nacrt konvencije tretira broj efektiva, pomorsko naoružanje, vazdušno naoružanje.

Treći deo raspravlja o budžetskim izdatcima. Ovo nije učinjeno s namerom da se uporede izdaci za oružanje pojedinih zemalja, već da se omogući upoređenje izdataka jedne iste zemlje u različitim godinama.

Četvrti deo govori o razmeni informacija.

Najzad, preporučena je stalna komisija za Razoružanje, a ostali članci govore o ratifikaciji, vremenu važnosti i ponovnim pregledima.

Г-ђа Инес (Енглескиња) одржала је следећи реферат о **конвенцијама за разоружање:**

Желим да поставим јасно као принцип да је **Разоружање** — а ево конференције за разоружање — **битни корак на путу за мир.**

Ја мислим да сви ми осећамо да се ово питање поставља: **„Како ћемо разбити овај circulus viciosus:** „страх, о р у ж а њ е. страх, рат". Ми га **морамо** разбити ако хоћемо да осигурамо мир и спасемо Европу.

Пре но што прећем на разматрања како владе могу искористити прилику која им се указује у идућој конференцији за Разоружање, морам вас потсетити на **једну другу страну питања.** Често нам се говори да не може бити **правог мира без правде.** Не смемо заборавити да **одлажући разоружање ми подржавамо једно осећање неправде** код народа који су насилно разоружани уговорима који су склопљени по свршетку рата, осећање које је нам наша национална част налаже да отклонимо.

Требало је да планови за редукцију оружања, предвиђени у Пакту Друштва Народа, буду предмет ревизије бар сваких 10 година. Међанаест година је прошло а планови су тек у нацрту. Како ће се тај нацрт остварити, биће решено на конференцији за Разоружање, која ће се састати фебруара 1932. Конференција за разоружање пружа једну прилику какву човечанство није никад имало у својој немирној историји. Ми из ове генерације имамо могућности да учинимо један дефинитиван корак унапред у аболицији вековног тока рата. Хоће ли се та прилика искористити?

Решено је да је највећа ствар која се може учинити да се изради једна **конвенција или оквир, класифицирајућа** оружања која се имају редуцирати и **одређујући** путеве којима би се та редукција постигла. Важно је увидети да је то био њен једини задатак. Није био њен посао да **утиче на садашњу редукцију** или да дâ цифре. Требало је само да изради оквир у који се оне могу уписати.

Ако погледамо на ваздушно оружање, видимо да је учињено да се ограничи персонал, број ваздушних снага и коњских снага, али не величина, и, у овом случају, не и буџет.

Целокупан буџет пак за војску, морнарицу и ваздухопловство имао би се ограничити тако да и пак има индиректног ограничења ваздухопловног буџета.

Прешла сам све техничке тачке кратко са једном намером. Видевши их ми констатујемо да је **разоружање споразумом технички могућно** ако се конвенција усвоји.

Неколико других тачака треба напоменути. — **Унете су одредбе да се информације размењују;** узајамна прохибација отровних гасова; и апсолутна прохибација бактериолошког рата.

Да би се помогло да се избегне осећање несигурности приликом изненадне опасности, унето је да се привремено могу суспендовати постигнути споразуми, од стране сваке државе која би то пријавила и објаснила Друштву Народа.

Многима од нас то се чини опасно, јер оставља слободу свакој земљи да сама реши питање својe личне сигурности и да предузима акцију што би сада могло повећати ризк да се изазове паника.

Није се могло достићи до пристанка буџетског ограничења за ваздушно наоружање. Ово је нарочито важно, јер је признато да ће будући рат бити у ваздуху и непристанак за ограничење ваздушног буџета је знак немања вере у сигурност коју редукција наоружања може да пружи.

На другом месту, виши ступњеви споразума нису једногласно донесени, — и, на осе, против једног члана гласала је Немачка, Италија, Турска и Бугарска. То је био члан који каже да конвенција „неће дирати старе уговоре." Немачка је видела у том покушај да обнови клаузуле разоружања Версајског уговора. Наш претставник, лорд Сесил, верује да је ова клаузула била одређена да осигура Вашингтонски и Лондонски Уговор и држи да се то баш може узети као знак да силе имају намеру да држе као циљ мере о разоружању које одређује уговор — а мисли да Немачка може да искористи ову клаузулу да инсистира на томе — али ово ипак остаје озбиљан узрок неслагања.

Даље, жалосно је да док је ограничење наоружања постављено као обавеза за све који су потписали конвенцију, да се **редукција изводи само ако је могуће.** Ограничење би заустављо надметање и није без вредности, али сви међу нама који верујемо да је данашњи велики ступањ оружања у Европи опасна препрека за мир, не могу бити задовољни ако и отпоре редукције не буду извршене.

Трошак за оружање данас је **колосалан губитак извора цивилизације.** Терет њихов притискује све нас тешко. Како је ово луд свет где услед најгоре и скоро опште економске депресије познате у историји ми бацамо 890 милиона фунти сваке године у понор непродуктивног рада за одржавање војске, морнарице и ваздухопловства. Само у Европи ми трошимо 580 милиона фунти годишње или преко 10.000.000 фунти недељно. Иако је смешно рећи да се то ради у име сигурности кад имамо све разлоге да верујемо да нагомилавање оружја доноси **несигурност,** и кад је логично и за најпростији дух да је **сасвим немогуће да свака нација има сигурност на тај начин што ће бити јача од суседа.**

Један велики ауоритет, професор Мадариага, пишући о економској потреби за разоружање изразио је убеђење да ће редукција стимулирати продуктивну индустрију тако лако да ће помоћи свакој привременој беспослици коју би могло изазвати. Претседник Хувер је изјавио скоро своју веру да „ће предлози за редукцију оружања учинити више за економску рехабилитацију у свету, него ма које друго средство." А разлог томе је више него само просто огроман трошак.

Идућег фебруара народи ће бити на раскрсници. Ми то знамо. Народи могу изабрати рђаво из кукавичлука, грамзљивости или кратковидости. Жене у свакој земљи, директно или индиректно, могу много урадити да утичу на резултат. Али, то није лако. Г. Нинчић нас је опоменуо да не будемо сувише оптимисти. За многе је дужност ослободити се дугогодишњих предрасуда, лишити се урођених убеђења и добити нове погледе. **Наш је задатак да одговоримо том позиву у интересу новог светског поретка:** светског поретка где ће интернационална срадња заузети место народних утакмица, као нормална метода вођења светских ствари.

Расправа у понедеонік, 18 маја, по подне.

О теми »**Bezbednost, sankcije, razoružanje**« podneo je referat profesor **Ruyssen** (Belgija).

Режиме његовог говора је следећи:

Diskusije, koje se već deset godina vode oko uzajamnog razoružanja i međunarodne arbitraže, nisu bile bez koristi. One su uspele da uvere najveći deo javnoga mišljenja da su ove dve stvari nerazdvojne, i da ne mogu, niti smeju biti razdvojive. Ako se izuzmu izvesne ekstremne sredine, ne postoji onaj, ko bi negirao danas da su moćni uslovi sigurnosti neophodno potrebni, da bi se omogućilo smanjanje oružanja i recipročno, svako smanjivanje oružanja ujedno će osetno ojačati i osećanje sigurnosti. Drugim rečima, niko danas ne veruje da je moguće opšte svetsko razoružanje, jer to razoružanje pretpostavlja međusobno poverenje naroda, što je danas još daleko da zavlada. Ali, takođe niko ne poriče i to da je došao momenat, kad je sigurnost toliko osigurana da možemo ostvariti bar prvu etapu na putu smanjenja oružanja.

Prethodni govornici su tačno izložili sadanje stanje za pripremu razoružanja; sada ostaje da se precizira, kakav je danas rezultat postignut u pogledu sigurnosti:

Uzajamna garancija . .	1923 g.
Protokol	1924 g.
Lokarno	1925 g.
Brian-Kelogov Pakt . .	1928 g.
Pomočne klauzule . . .	1928 g.
Gegeralni akt i finansiska pomoć	1930 g.

Može se primetiti da, na suprot svima tim novim garancijama, rat je još uvek moguć. Možda, ali potrebno je ne gubiti iz vida i sam Pakt Lige Naroda, koji je stvoren pre svih ovih uzajamnih angažmana, koje sam nabrojao, i koji ostaje najodlučnijih od svih.

Deset godina toliko se radilo na tome da se isprave nedostaci Pakta i da se skoncentriše pažnja na pojačanje sigurnosti, da nove konvencije mogu dati utisak kao da se naposleku već izgubila iz vida osnovica novoga prava medu narodima, t. j. Pakt Lige Naroda. Članovi 10, 11, 12, 13, 14, 15 i 16 Pakta, već uspostavljaju u slučaju napada ili pretnje za napad, jedan potpun skup mera, sasvim novog karaktera, koje i ako ne čine rat potpuno nemogućim, bar u mnogome otežavaju njegovu objavu, više no što je to ranije bilo.

Naravno, odveć jaka kritika ne izostaje da prebaci Ligi Naroda, da ona ne omogućava potpuno rat. Čak se može reći da Čl. 15 propisuje pravne mogućnosti za rat, u slučaju ako Savet ne postigne jednoglasnost u izvesnom sporu, koji je iznet pred Ligu Naroda.

To je istina. Ali, takođe nije manje istina i to, da intervencija Saveta u slučaju spora, za napadača mora biti veoma opasan faktor od velike važnosti, i teško se može poverovati, da bi ma koja vlada bila tako odvažna da prenebregne sve te opasnosti.

Šta bi bilo u istini u slučaju konflikta ili opasnosti od konflikta? Ili, šta bi se desilo u sličnom slučaju, kao što je bio sudar grčko-bugarski 22 oktobra 1925 godine? Savet, koji je pretsednik pozvao, sastao se za 24 časa, pozvao je obe zavađene strane da povuku trupe sa granice, poslao je odmah na lice mesta anketnu komisiju da uspostavi odgovornost i plaćanja oštete. Ukratko, za nekoliko dana regulisan je sudar na opšte zadovoljstvo. Iz kakvog razloga može se verovati, da ono što je bilo moguće u tome slučaju, neće biti moguće u drugom sličnom slučaju?

Može se ovde pregovoriti, da je ovo bio slučaj sudara dveju malih sila, na koje velike sile, koje su zastupljene u Savetu, moraju imati veliki autoritet. Bez sumnje da je to tačno; ali ako pretpostavimo da se i jedna ve lika sila optuži da je učinila agresivan napad, šta bi se dogodilo? Nema nikakve sumnje, da će se naći jedan izvestan broj velikih sila, naročito u samom Savetu, koje bi zahtevale takođe sastanak bilo Saveta ili čak Skupštine Lige Naroda. A ženevska organizacija postoji već deset godina i to tako pravilno, da niko ne može verovati da se ona može najedanput raspasti. Dva slučaja su samo moguća: država-napadač bi morala da dođe pred Savet ili Skupštinu, i da da objašnjenja; u tome slučaju može reći sigurno da bi se uspelo u pokušaju uspostavljanja mira, jer napadač, koji bi samim tim aktom priznao kompetenciju Lige Naroda, ne bi više mogao odoleti moralnoj presiji Saveta ili Skupštine Lige Naroda; ili u suprotnom slučaju, ako napadačka zemlja odbije da prihvati odluku, koja bi se donela, onda bi ona još jače istakla svoj agresivni karakter, i dovela bi sebe u taj položaj, da se protivu nje dignu svi ostali narodi, koji su rešeni da čuvaju Mir. Ta bi država izazvala da se na nju primene sankcije čl. 16 i 17 Pakta. Slične mogućnosti bi bile toliko opasne za jednu državu, ma koliko da je ona jaka, da se ne može verovati da bi ma koja država učinila sličan pokušaj.

Da li bi se moglo reći onda da u takvim prilikama treba smatrati sigurnost kao potpuno zagarantovanu u svima slučajevima? Sigurno da ne, i izvesna nesigurnost će uvek pritiskivati budućnost Mira dokle god se ne uspostavi jedan sistem, sličan onome, koji je pokušan da se uspostavi na Skupštini Lige 1923 i 1924 g. Može se tvrditi čak, ako se dublje zagleda u teškoće, da jedan garantni pakt, sam po sebi, sačinjava samo iluzornu sigurnost, jer se uvek može predvideti slučaj, da jedan potpisnik može prekršiti svoje najsvečanije obaveze. Ali ako bismo tako rezonovali, onda bi praktičan život, građanski i politički, postao apsolutna nemogućnost. Svakoga dana se zaključuju po hiljade ugovora, ugovori osiguranja, bračni ugovori, stanbeni ugovori i t. d. i svaki od tih ugovora je naravno izložen prevari od strane ugovorača. Ali, ta okolnost ni u koliko ne sprečava građanski i politički život da idu svojim tokom. Dakle, ispravnost je češća od neispravnosti, iz prostog razloga, što je ona i sigurnija. Internacionalni život ne može izbeći tome zakonu opštem za celokupan socijalni život.

Šta je bilo u stvari 1914 godine što je moglo spasti od rata? Ništa, apsolutno ništa. Konferencije mira 1899 i 1907 godine su izuzeli iz arbitraže »konflikte u slučajevima gde se tiče časti i vitalnih interesa država«. Car Nikola je pokušao da učini jednu iluziju za mogućnost arbitrarnog rešenja konflikta. Nedelju dana tražio se način, na koji da se to izvede, bar oni koji su iskreno želeli mir; — internacionalnom konferencijom, izmirenjem, lokalizovanjem konflikta, mogla bi se još sprečiti katastrofa.

Danas, pak, u Ženevi postoji jedan stalan organizam i koji bi sam po sebi morao da počne funkcionisati u slučaju ma kakvog konflikta, ili opasnosti od konflikta. Trebalo bi biti slep, ili tvrdoglavo nepoverljiv, pa poricati moć ovog novog faktora za Mir.

Pitamo se u istini, šta bi trebalo učiniti da bi se zadovoljili oni, koji imaju uvek na ustima reč: sigurnost i opet sigurnost i da li to nisu znaci preteranog kukavičluka i prave bolesti nedostatka aktivnosti?

Teške bi bile odgovornosti svakog državnika, koji bi toliko poricao progres, koji je za ovih dvanaest godina postignut u pogledu međunarodne sigurnosti, da i danas još preza od ostvarenja prve etape, ma koliko da je ona skromna, na putu za razoružanje!

„Процентажа разоружања" је била следећа тема, о којој је говорио енглески адмирал **Drury Lowe**:

Верујем да сваки човек жели мир. Један известан број одлучио је да ради за то, али, на жалост, већина је апатична. Они су заборавили чему је велики рат требало да их на-

учи. Из тих сам разлога ја пре десет година напустио морнарицу да радим за мир. Пре 35 година спремао сам се за рат. Сад знам шта значи модеран рат и решен сам да спречим други.

Разлози који ме руководе ови су:

1. Потпуна бесмисленост рата као начина да реши међународне размирице.

2. Колосална пустош рата који се свршава у општем сиромаштву, беди, беспослици, светској финансијској и економској депресији од које сви патимо.

3. Пустош и рушевине које производи **модерни** начин ратовања који у овом веку мора да буде рат народа. У двадесетогодишњем рату који се завршио 1815 године енглески губитци у мртвима и рањенима и болесним износили су 400 хиљада. За четири године модерног рата изгубили смо 3 милиона.

Бријан-Колеговим пактом стари свет је одустао од рата и обавезао се да своје размирице решава мирним путем. Организација инсумената који ће остварити то мир но решавање националних сукоба је већ скоро потпуна и министри страних послова скоро свих европских земаља једнодушно су изјавили у Женеви јануара месеца да су спремни да употребе тај инструмент израђен од Друштва Народа и да се одрекну сваке употребе силе.

Зашто онда постоје оружања? Да ли су она још увек потребна?

Свака земља тврди да су она само за одбрану.

Ко је онда непријатељ ако се сваки народ одрекне рата? Сваки народ изјављује да он није.

Општи непријатељ је страх и неповерење. Данашња интернационална ситуација је пуна тешкоћа, али ситуација се неће побољшати повећањем оружања. На против, зато што оружање повећава страх и неповерење битно је да их треба редуцирати.

Опште разоружање било би најбољи доказ искрености влада у њиховом одрицању рата. У исто време ми морамо гледати у очи стварности, а факт је да потпуно разоружање неће гарантовати мир докле год постоји страх и неповерење. Ми морамо чекати на морално разоружање.

Сваки народ тражи сигурност, сваки народ жели да буде слободан од опасности. Сигурности неће бити докле год сваки народ зависи сам од своје снаге. То мора произазвати такмичење у оружању и рат. Једини пут да се добије потпуна сигурност јесте прилазак Друштву Народа у организовању и заједничку акцију против нападача. Нападач је она земља која одбија мирно решење и прибегава сили. Та држава је општи непријатељ.

Најјачи штит Друштва Народа и његовог ауоритета јесте економске санкције. Изолација општег непријатеља.

У прошлости ми смо дефинисали патриотизам као дужност сваког појединца да брани своју земљу ако је нападнута. Нови патриотизам је дужност сваког појединца и сваког народа да помогне светску заједницу ако један члан те заједнице раскине свечану обавезу и покуша да постигне своје циљеве силом оружја.

Не може се одрицати важност опште конференције за разоружање заказане за фебруар 1932.

Циљ је остварити општу редукцију оружања за све наоружане народе, а не повећање оружања за народе које је Версајски Уговор разоружао. Обећање дато Немачкој да ће редукција оружања бити општа мора да се одржи.

Шта треба да тражимо? Нацрт конвенције вам је објаснио командер Адамс. Ја предлажем четири просте ствари које сви ми можемо подупрети и радити на њима:

а) Генерална буџетска редукција, т. ј. редукција у издатцима за земаљску, поморску и ваздушну снагу. То је разумљиво за свакога. 25% редукције целокупних издатака треба тражити;

б) општа редукција ратног материјала;

в) ваздушна сила би требало да буде интернационална;

г) стална комисија за разоружање са седиштем у Женеви.

Ситуација у овоме часу је критична и ми не смемо попустити у нашим напорима. Шта је супротно од разоружања? Повећање оружања и рат.

Овде је један део резолуције која ће се предложити за једнодушно решење предстојећем конгресу у Пешти Интернационалне Федерације за Друштво Народа:

„Федерација за Д. Н. верује да је неопходно да Друштво Народа призна званично принцип једнакости у погледу разоружања међу побеђеним и победничким силама и да конференција за разоружање 1932 треба да почне да оствари ту једнакост".

Вековима је рат био признат као утврђен пут решења интернационалних сукоба. Ми сада устајемо против тога и обраћамо се омладини. Ми не примамо рат као начин за решавање сукоба; ми постављамо омладини то питање: У ма ком сукобу у који би дошла ваша земља, кад Друштво Народа каже: „Станите: да ли сте спремни да помогнете Друштво Народа?"

Рат је међународна лудост и може бити излечен само интернационалним здрављем. Свет тражи вођство — један велики дух који би водио човечанство. Сви су народи породица под једним бесконачним Богом који је изнад свих религија и веровања. То би требало да сједини народе у једно братство које ће учинити крај рату. Да ли то жене оцехају?

Ово је божији свет. Ми га прекиљмавамо да нам да мир као да он то одбија. Он га не одбија. Мир је наш ако га желимо сада и у будућности. Ако јавно мишљење света тражи мир оно ће га добити. Један велики корак унапред је инсистирати на редукцији оружања. Идите натраг у ваше земље и радите на томе; и ако понекад будете обесхрабрени, охрабрите се. Дигните очи горе на брегове. Сетите се речи: „Како су лепи трагови преко планина оних који доносе добре гласове, који објављују мир".

———

О **„Разоружању и безбедности"** говорила је Холандкиња **Рамон Хиршман:**

Наоружање и беспослица изгледају у свету као две заразне и скоро неизлечиве болести. Треба наћи све начине који воде оздрављењу. Што се тиче оружања, чак и мале земље, врло пацифистичке, учествују једним узбуђујућим делом. Швајцарска је 1929 године потрошила преко 19 милијарди швајцарских франака, т. ј. четири пута већу суму од оне коју је Бизмарк тражио од Француске 1871., еквиваленат 6.000.000 кгр. злата у Белгији, кад сам напустила своју земљу, дискутовало се у парламенту о једној суми од 600.000.000 белгијских франака за грађење утврђења дуж границе као продужење утврђења у Француској.

Трошкови у целом свету износе 5.000.000.000 фунти за спремање новог рата, т. ј. 70% више но у 1914 вод. Све то као гаранција за сигурност и за мир! И Европа, изнурена,болна, осиромашена, са милионима беспосличара, већином у жалосном стању, налази да има пра во да баци више од једног милиона фунти стерлинга недељно.

Коме то дугујемо?

Један од наших доста консервативних часописа израдио је скоро мишљење да их дугујемо „мрачним манипулацијама неких елемената у „Big Business" и додао је „треба напасти те елементе, искорени их ако се хоће учинити од хвалења мира нешто друго него празне речи и од ватрених тежњи ка трајном миру друго нешто но потпуно недостижан идеал".

Али и тај исти „Big Business" почиње да пати од последица својих дела!

Наша економска структура изгледа врло лабилна — то се свуда признаје, покушава се да се стабилизује и уводи се најгори систем за економску будућност света, систем царинских тарифа. Непроходне ограде опкољавају земље, ограде које истина произлазе из економске пресије, али које неприметно повећавају трења између земаља што ће, најзад, моћи изазвати страшне последице. Једна земља није више једно место које може постојати независно од осталог света, национални проблеми почињу све више бивати интернационални проблеми.

Цео свет се налази у новој ситуацији која се припремала од друге половине XIX века када су научни проналасци заменили индивидуалну иницијативу механичком методом без користи по саме раденике — напротив.

Одмах у почетку било је жртава у моралном као у материјалном погледу. Из тога произилази буђење радничке класе, буђење које се слаже истовремено са буђењем жена, већином из истих разлога. Из разлога што је реакција била последица једног неразмишљања и недостатка једног апсолутног хуманитарног осећања, могло се, одмах у почетку очекивати једно врло озбиљно развијање економске ситуације на путу ка кризи коју је рат убрзао.

За време рата индустрије су се реорганизовале да би достигле до максимума војне продукције. После примирја, енергична продукција првих потреба претстављала се као хитна ствар и било је рада у изобиљу за људе који су се враћали са фронта. Али продукција је врло брзо постала суперпродукција, не, као у већини случајева, што није било потребе за производима, већ зато што се није имало средстава за куповину. Велико разочарење за спекуланте!

Број пијаца се смањује, фабрике се умножавају нарочито у земљама створеним или проширеним уговорима о миру, које осећају жељу за економском независношћу. — Конкуренција цвета; производи се намножавају и осиромашене масе не могу више да купују. Дакле — редукција продукције, отпуштање радника. Али, то није све. Рационализација се шири на неочекиван начин. Опет отпуштање радника.

Русији су потребне фабрике после увођења свога петогодишњег плана. Машине и оруђа поручена су у иностранству (што за извесно време даје рада), али, да би их плаћала, Русија успева да извезе различите производе по врло умереним ценама. Сједињене државе почињу да затварају своје границе тако да ова велика земља не служи за débouché Европи. Беспослица почиње да даје бриге — од прилике 20 милиона беспосличара. То значи најмање 60 до 70 милиона људских бића која немају ни најпотребније ствари. Националне и општинске власти организују материјалну помоћ колико је год могуће, али она је врло ограничена, јер новаца нема. Говори се о великим радовима, али нема новаца. Једино би једна јака и интернационална сарадња могла донети решење — фундаменталну економску реорганизацију у којој ће продукција као и размена продукта и сировина бити рационално удешена и на интернационалној бази.

Какве су прилике које би могле створити такву кооперацију? Добра воља, поверење међу народима, доказ да је свет спреман да сарађује и да се одрекне сваке мисли да се обогати на рачун свог суседа било то земља било то човек. И још, требало би имати огромне суме новца.

Шта се ради да се створи то поверење и да се има на расположењу потребан новац? Не само што се стварају царинске тарифе све веће и које теже непријатељском и апсолутном раздвајању, него се стварају и војне баријере које су против сваке идеје поверења у добру вољу суседне земље и које гутају огромне суме. И све се ово ради у пркос Друштва Народа, у пркос Локарна (већ скоро заборављеног), упркос факултативне клаузуле Међународног Суда у Хагу, упркос гаранција различитих уговора, упркос Генералног Акта о Арбитражи, и најзад, преко свог Бријан-Келовог уговора.

Питамо се где ће нас одвести заслепљеност коју је изазвао страх и неповерење! На нама је да спримо јавно мишљење; на нама је да пробудимо сваку личност за њену одговорност; на нама је да докажемо своју добру вољу не само пасивну но, нарочито, активну, на нама је да изразимо своје чврсто убеђење да сигурност долази само помоћу конструктивних метода а не помоћу оружања.

Od Uredništva

Izveštavamo čitaoce Ženskog Pokreta da je ovo zakašnjenje lista i sažimanje broja-va došlo zbog materijalnih nemogućnosti. Najveći broj pretplatnika nije još izmirio dužnu pretplatu za 1931 godinu — zato molimo da svako od njih primi na sebe deo odgovornosti za ovaj poremećaj.

Štamparija Ž. Madžarević (pređe »Гуцовић«), Beograd, Cara Nikole II. 3, (Stan Prote Mateje 42). — Tel. 21129.